

БАРСЕЛОНА: КА НОВОМ ПРИСТУПУ У УРБАНИСТИЧКОМ ПЛАНИРАЊУ

BARCELONA: TOWARDS A NEW URBAN PLANNING APPROACH

Код јавних урбаних простора, тргови, улице и вртови чине кичму града, и то није случај само код медитеранских градова.

Током иницијалне фазе урбаног преображаја Барселоне, одмах након стицања демократије, владало је велико поверење у позитивне ефекте које доносе нови јавни простори. У седмогодишњем периоду (1981-1988) конципирано је преко 140 јавних простора, што је јасно допринело интензивној обнови урбаног окружења Барселоне, као и ревитализацији њеног урбаног идентитета.

Ови урбанистички пројекти, који су махом били малих димензија, тиме што су представљали део ширег урбаног пројекта, утицали су на трансформације које су превазилазиле њихово непосредно окружење. Дати модел урбане трансформације, којим се крупне промене и велики циљеви остварују на основу малих и појединачних стратешки лоцираних интервенција, означен је као „урбана акупунктура“. Више од 140 јавних урбаних простора је пројектовано и изграђено током ових седам година, тако да је Барселона не само променила свој урбани изглед, већ је оснажила свој идентитет и постала интернационална лабораторија урбаног дизајна.

Ти нови тргови су морали бити и структурални и са значењем: не само да би решили функционалне и програмске недостатке, већ је требало да успоставе симболе новог доба. Како би се осигурао дати дуални структурални предуслов, нови пројекти су осмишљени као целина ентитета, у чему су учествовали интердисциплинарни тимови сачињени од грађевинских инжењера, архитеката и уметника, који се нису ограничили на чисто улепшавање, већ управо на очување универзалног карактера нових тргова.



Josep A. Acebillo*
Barcelona's Commissioner
for Infrastructures and Urban
Planning
CEO Barcelona Regional
Dean Accademia di Architettura
Mendrisio — Università della
Svizzera italiana

In public urban spaces squares, streets and gardens constitute the backbone of any city, and not only of the Mediterranean one.

During the initial phase of Barcelona's urban transformation, immediately after the proclamation of democracy, there was a great deal of confidence in the positive effects of new public spaces. More than one hundred and forty urban spaces were designed over the seven-year period (1981-1988), which clearly contributed to an intense renovation of Barcelona's urban landscape, as well as to the revitalization of its urban identity.

Those urban projects, almost all of which were at a small scale, had a transforming effect beyond their

immediate environment, in that they formed part of a broader urban project. This model of urban transformation, in which large-scale changes and substantial objectives are obtained on the basis of numerous small and individual strategically situated interventions, has been labeled "Urban Acupuncture". More than 140 urban public spaces have been designed and built during these seven years, and not only that Barcelona changed its urban landscape, but it reinforced its identity and became an international laboratory for urban design.

These new squares had to be both structural and significant: besides resolving functional and programmatic shortcomings, they had to establish symbols of the new era. In order to guarantee this dual structural prerequisite, the new projects were designed as whole entities by interdisciplinary teams made up of civil engineers, architects, and artists, who did not confine themselves to merely decorating, but rather to safeguard the universal character of the new squares.

* Заступник за инфраструктуру и урбано планирање
Barcelone CEO Barcelona Regional Dekan Accademia di
Architettura Mendrisio – Università della Svizzera italiana

Да би преображај урбаних простора био крајње ефикасан, били су потребни нови урбани пројекти и инфраструктуралне интервенције већих размера. Барселона 92 - олимпијски пројекат, поред тога што је био подређен спортским захтевима, представљао је катализатор за урбане пројекте ширег обима, дакле био је у стању да стимулише глобални урбани преображај на основу три кључна фактора, као што су:

*Инфраструктурни захват који је подра-
зумевао изградњу путног прстена ($r=40\text{km}$), и
успостављање новог телекомуникационог систе-
ма попут два торња и нове телефонске и мреже
оптичких влакана.*

*Захват којим би се унапредиле нарушене
периферне зоне.* Четири олимпијска подручја Olympic areas (Montjuïc, Diagonal, Vall'd Hebron, Olympic Village), која су била повезана путним прстеном, нису се налазила у центру града већ у недовршеним удаљеним подручјима са ниским урбаним квалитетом.

Промена у усмерењу раста и развоја града. Са пројектима у Плаза де лес Glòries-у и путном инфраструктуром, трасиран је пут будућем развоју у правцу североистока, док је традиционални развој увек ишао ка западу. У том смислу, друштвено најзначајнији допринос олимпијског пројекта било је лоцирање Олимпијског села крај мора, што је вратило у живот целу морску обалу. Паралелно са олимпијском трансформацијом, Барселона је оформила и нову политику унапређења „историјског централног подручја“.

Урбани ефекти олимпијског пројекта се нису окончали завршетком Олимпијских игара 1992. Напротив, интернационално позиционирање, као резултат успеха овог догађаја, изградња завидне културне инфраструктуре (Каталонског музеја уметности, Аудиторијума, Националног театра, Музеја савремене уметности, итд.) и реструктурирање историјске трговачке луке у урбани простор, резултовало је тиме да се Барселона претворила у прворазредну туристичку дестинацију.

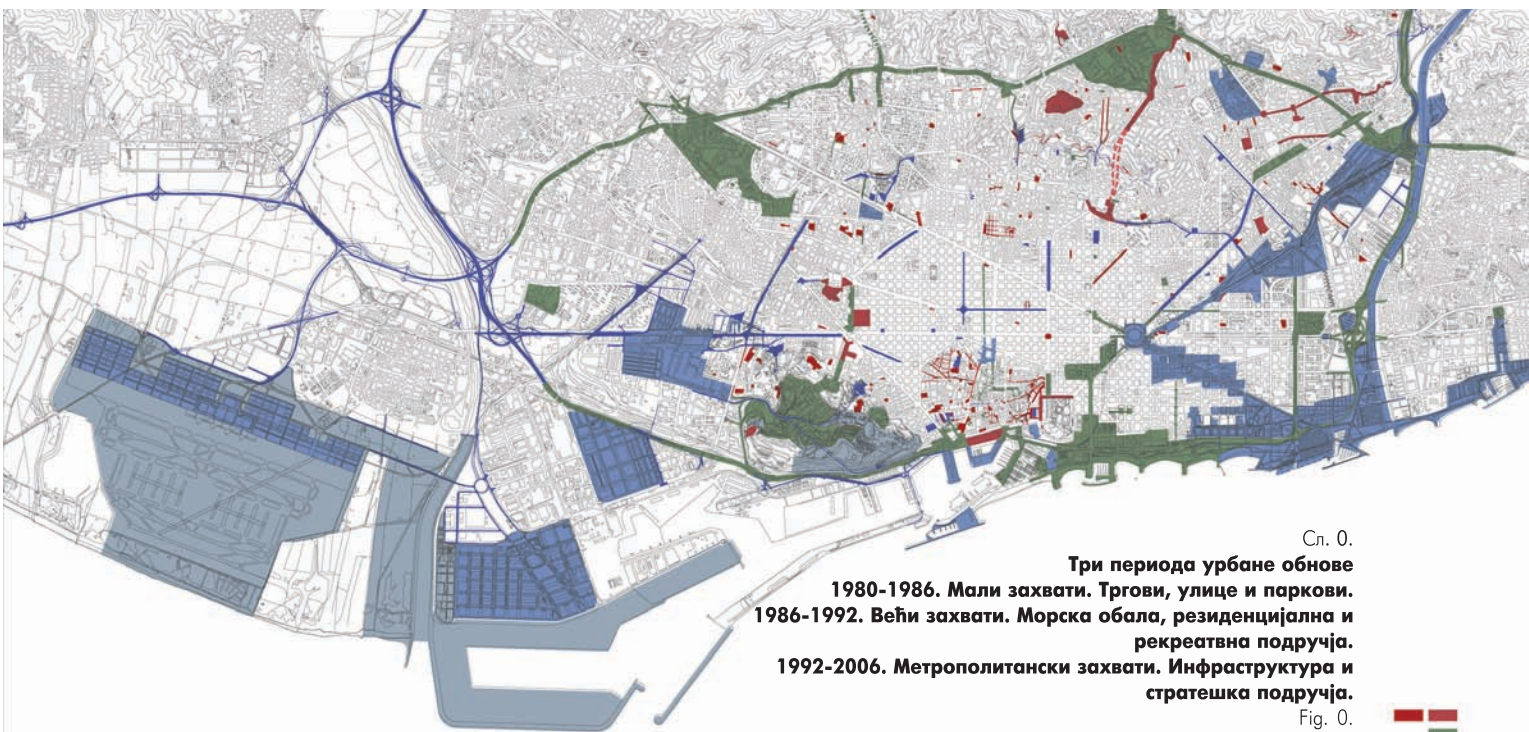
И пре почетка деведесетих година прошлог века, у Барселони су почели да се осећају ефекти кризе и индустријског премештања. Упркос томе што је нова туристичка активност унапредила економску ситуацију, и даље је било нужно реструктурирати целокупне продуктивне одлике града од индустријске економије ка нео-терцијарној. Са аспекта урбаног развоја, нови урбани пројекти намењени терцијаризацији, усредсређени су, крајње разноврсно, на делте река Llobregat and Besòs.

Even though the transformation of urban spaces was highly efficient, new urban projects and infrastructural interventions on a larger scale were needed. In addition to complying with sporting requirements, the Barcelona 92 Olympic Project was the catalyst for a larger scale urban project, one that was able to stimulate a global urban transformation on the basis of three principal considerations:

An infrastructural operation that involved the construction of ring roads ($r=40\text{km}$), and the setting up of a new telecommunications system such as two towers and a new telephone and fiber-optics network.

An operation for improving the run-down of peripheral zones. The four Olympic areas (Montjuïc, Diagonal, Vall'd Hebron, Olympic Village), all connected by the ring roads, were not located in the centre of the city, but in the unfinished outlying areas of the low urban quality. *A change in orientation for the growth and development of the city.* With the projects in the Plaça de les Glòries and the road infrastructure, the way was paved for future development toward the North-East, while traditionally it had always been towards the West. In this sense, the most socially conspicuous action of the Olympic project was to locate the Olympic Village next to the sea, which revamped the entire seafront. In a parallel way to the Olympic transformation Barcelona had designed a new policy to improve the "historical central area" too.

The urban effects of the Olympic project did not end with the Olympic Games in 1992. On the contrary, Barcelona's international positioning as a result of the event's success, the construction of substantial cultural infrastructures (Catalonian Museum of Art, Auditorium, National Theatre, Contemporary Art Museum, etc.) and the restructuring of the historic commercial port into an urban space resulted in Barcelona's transformation into a first-rank tourist destination. Before the 1990s, Barcelona had already begun to feel the effects of the crisis and of the industrial relocation. Even though this new tourism activity has been improving the economic situation, it has still been necessary to restructure the entire productive geography of the city from an industrial economy to a neo-tertiary one. From the perspective of urban development, the new urban projects, aimed at tertiarization, are focused, in a highly different way, on the deltas of the rivers Llobregat and Besòs.



Сл. 0.
Три периода урбане обнове
1980-1986. Мали захвати. Тргови, улице и паркови.
1986-1992. Већи захвати. Морска обала, резиденцијална и рекреативна подручја.
1992-2006. Метрополитански захвати. Инфраструктура и стратешка подручја.

Fig. 0.
Three periods of urban renewal
1980-1986. Small scale. Squares, streets & parks.
1986-1992. Bigger scale. Sea front, residential and sport areas.
1992-2006. Metropolitan scale. Infrastructure & strategic areas.



ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ У ТОКУ

На делти реке Llobregat (JZ) наилазимо на крупне саобраћајне и логистичке захвате (аеродром, лука, логистичка зона и зона Franca Consortium-a), а ближе центру, на ново „Изложбено подручје Барселоне“, око којег се наилази на снажан терцијарни и резиденцијални развој попут: Plaça Europa-e, Legal City-ја, Can Batllò-a, Дистрикта нове Марине, Portal de la Fira, Дистрикта 38, итд.

На делти Besòs-a (СИ), основни елемент је 22@BCN дистрикт. То подручје на 200 ha је предвиђено да буде нуклеус новог терцијарног технолошког дистрикта кроз трансформацију застарелих индустријских зграда из 19. века. Нови дистрикт је оформљен узимајући у обзир град у три различите скупине: Plaça de les Glòries у односу на Eixample, Подручје Fòrum које употпуњава нову изграђену морску обалу, и интермодалну Сагрера станицу на бази нових европских железничких мрежа великих брзина.

Ови пројекти са јасном терцијарном инклинацијом, морају осигурати социоекономско одржање града. Уједно, како би били у потпуности компатибилни са нашим урбаним идентитетом, они морају да обрате посебну пажњу на одређена кључна питања:

- Повећање потреба за мобилношћу путем две врсте деловања; наиме, рационализацијом јавних простора заснованих на контролисаном систему паркирања, и продужетком метроа, који ће се удвостручити у току наредних 5 година.
- Поновно коришћење индустријског наслеђа за нове терцијарне делатности, успостављање правог баланса између очувања нашег историјског идентитета и архитектонске иновације у новим пројектима.
- Коришћење нових типологија градње које су у могућности да успешно комбинују хибридне програме на истом пројекту, као и позитивно размишљање о условима које Барселона пружа за високе зграде.



Сл. 1.
Brainstorming о стратешким пројектима, скица. Barcelona Regional. 2000.
 Fig. 1.
Brainstorming on strategic projects, sketch. Barcelona Regional. 2000

- Изградња нових дистрикта (једно уз Сагрера станицу и друго у Zoni Franca) како би се значајно увећао обим приступачног становања.

НОВО СТРАТЕШКО РАЗМИШЉАЊЕ: ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ДОСТУПНОГ СТАНОВАЊА

У ери глобализације, примена нових технологија у инфраструктури треба да створи промене у култури урбаног планирања и да буде заснована на преласку са индустријске економије на нео-терцијарну.

FIRE параметри (финансије, осигурање, некретнине и иницијатива) (енгл.: Finance; Insurance; Real Estate; Enterprise) јесу нужан али не и довољан услов за подстицање промене и стварање урбаних политика које би биле и економски и друштвено одрживе.

Све развијене државе имају генерално сличне социоекономске и проблеме животне средине. Изазов је у томе да се дође до решења која су скројена за појединачни контекст уместо да се дају општа решења која доприносе потцењивању потенцијала и посебног карактера сваког града.

Савременом урбаном планирању је потребан идеолошки подстицај заснован на: (1) комплекснијој визији градова као отворених система; (2) приказу урбане концентрације која омогућава достизање „критичне масе“ (урбане густине треба да буду довољно високе да би подржале вишеструке функције); (3) новом приступу урбаном планирању које је у стању да процени како материјалне тако и нематеријалне токове и размене.

Такво ново урбано планирање треба да посвети посебну пажњу становању, јавним урбаним просторима и приступачности. Ови концепти треба да буду преформулисани и разматрани као кључни елементи при сваком новом приступу.

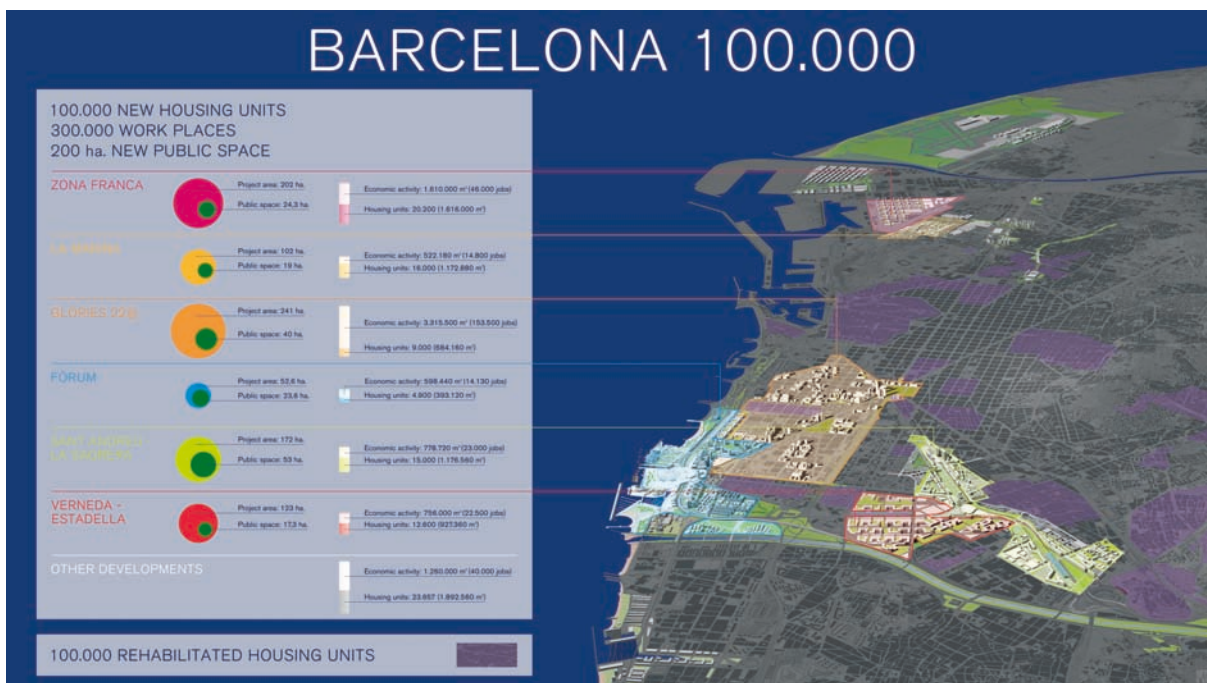
Друштвено становање, које су промовисала социо-демократска друштва у првој половини 20. века, донело је велике промене у урбаном ткиву. Међутим, након Другог светског рата, становање полако постаје „добро“ питање за силе тржишта уместо да буде „правично“. Овакав тренд је ослабио урбанистичко планирање зато што га је лишио једног од његових најважнијих стубова. Такође је довео до великих друштвених неједнакости – млади људи и имигранти су тиме готово онемогућени да себи купе стан.

У великим градовима, цене станова које су у узлету, потискују хиљаде кључних радника у предграђа, што заузврат, угрожава функције центра града. Становање је најбоља нит за грађење урбаног ткива и стварање градова у којима вреди живети.

Потребно је тражити и имплементирати нова морфолошка, типолошка и техничка решења ради суочења са изазовима који настају због: продуженог очекиваног животног века, мањих фамилија и нових стилова живљења (од којих су многи произашли из ИКТ револуције, а међу њима су главни прим-

ери рад на даљину и „кућне канцеларије“). У датом погледу, многи кућни пројекти који су предузети током последњих неколико година нису успели да послуже ни општем јавном интересу нити да уваже шири урбани контекст.

Чак и када масивни програми изградње станова производе зграде високог квалитета, они сами по себи не формирају један нов приступ планирању. Оно што је потребно је урбани јавни простор који је уједно сложен и правилно испланиран, способан да уврсти нове интеркултуралне токове, и који олакшава нове видове комуникација и колективног изражавања.



Друштвено становање и јавни простори су основни аргументи за преформулацију урбанистичког планирања у данашњем свету који се брзо мења. Ма који нов приступ мора да осигура да градско становништво ужива у недискриминаторном приступу (како у физичком тако и у погледу пружених прилика уопште). Неуспех у томе да се обезбеди такав приступ ће несумњиво подстаћи будуће социјалне конфликте.

Можда би за неке од наших архитектонских факултета било добро да напусте неке од пројеката за музеје савремених уметности (и пројекте сличне њима), па да се дуго и добро задубе у друштвено становање. Чврсто верујем у то да европска комбинација друштвеног становања – урбаних простора – приступачности, јесте једини начин да се предупреди урбана дезинтеграција и урбано изобличење.

Ово заједничко, дубоко усађено убеђење, налази се иза планова изградње стотине хиљада нових станова у Барселони (Сл. 2). Ти планови су део серије урбаних предлога заснованих на кластерском приступу.

Сл. 2.
Предлог за креирање нових скупина (кластера) доступног становања у Барселони. Barcelona Regional. 2006.
Fig. 2.
Proposal of creating new affordable housing clusters in Barcelona. Barcelona Regional. 2006

ИСКУСТВО БАРСЕЛОНЕ: ВРХУНСКИ КВАЛИТЕТ ЈАВНОГ ПРОСТОРА

У протеклих 25 година, Барселона је кроз своје урбанистичке покушаје стекла углед аутентичне лабораторије урбаног дизајна.

Од 80-их година прошлог века, почевши са креирањем вртова, тргова и улица, квалитет урбаног простора је постао стандард за трансформацију града. Садашњи пример ових домишљатих али моћних интервенција које стварају јавне просторе високог квалитета а да се не врше веће трансформације на изгледу урбаног ткива, јесте интервенција на Сантс дистрикту која је баш у току, а коју је осмислила Barcelona Regional. (Сл. 3)

Рана у простору од железничких пруга које грубо раздвајају Сантс дистрикт, биће прекривена парком који ће представљати спону за две иначе раздвојене урбане целине. Циљ је да се задржи највише што се може од пруге а да се при том креира висококвалитетни урбани простор. Приступачност целокупног дистрикта ће бити поправљена а пристајање брзог воза у станицу Сантс ће учинити овај дистрикт јаким градским центром.



Сл. 3.
Пројекат прекривања пруге у Сантс дистрикту. Barcelona Regional. 2005.

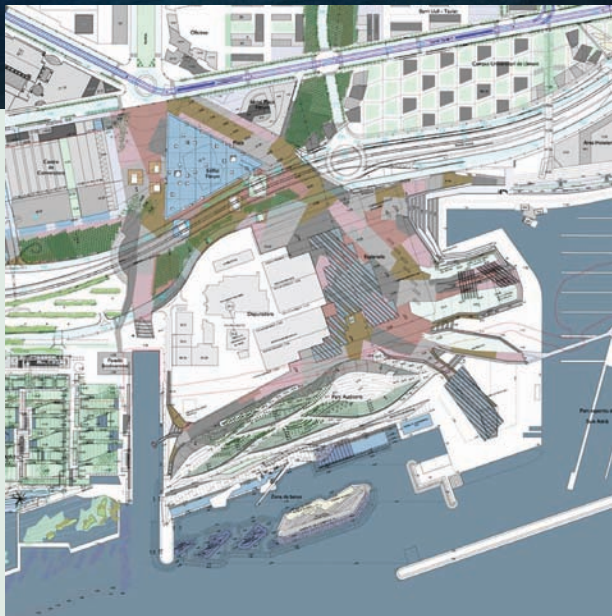
Fig. 3.
Project of covering the rails at the Sants district. Barcelona Regional. 2005

Пример пројекта који превазилази и националне окви-ре је трансформација подручја Fórum у Барселони, где је 2004. одржан Светски форум културе. Област Fórum је било важно изграђено подручје, а обухватало је многе комуналне службе града у које спада и главно постројење канализације. Преображено је а да није извршено премештање датих постројења, већ су она осавременењена коришћењем врхунске модерне технологије.

Идући северно од реке Besòs, на 2,5 km обале налази се „Fórum“, најважнији урбанистички пројекат града чији је први стадијум била Villa Olímpica, а који је развијен као завршница у преображају изграђене морске обале.

Дијагонална авенија коначно досеже до мора преко пространог шеталишта које прекрива инфраструктуру и сервисе.

Нови дистрикт Rambla de la Mina карактеришу објекти потпуно новог Међународног конференцијског центра, универзитетског кампуса и резиденцијалног комплекса, који ће допринети регенерацији и унапређењу некада угрожених суседстава. У вези са тим су осмишљени плаже, паркови и појединачни јавни простори.



Сл. 4. Fòrum, велика трансформација изграђеног подручја. Barcelona Regional. 1998-2003.

Fig. 4. The Fòrum, a major brown field transformation. Barcelona Regional. 1998-2003

ПРОЈЕКТИ КОЈИ СУ У ТОКУ: НАГЛАСАК НА ЗНАЧАЈУ НОВОГ СТАНОВАЊА

Оно што следи је приказ тренутног стања пројеката, са значајном стамбеном компонентом, који представљају катализаторе нове урбане географије Барселоне, а налазе се у фази израде. У овим пројектима учествују интердисциплинарни тимови. Ови пројекти су: А) текућа трансформација 22@ distrikta, Б) Gran Vía –Zona Franca нови кластер, и Ц) дистрикт који је унапређен новом железничком станицом Сагрера за возове велике брзине.

А) 22@ - Glòries (Сл. 5)

Старо индустријско језгро Побленоу дистрикта је реновирано и трансформисано захваљујући 22@ плану. Старе индустријске зграде су преображене у зграде опремљене за смештај нових привредних делатности. Овај нови технолошки дистрикт ће на више од 4 000 000 m² обухватити привредне активности и 40 000 стамбених јединица.

Сл. 5.

Источни део града. 22@-, трансформација 115 улица "огледне" мреже. Изложба Барселона у прогресу.

Fig. 5.

Eastern part of the city. 22@-, transformation of 115 blocks of the "example" grid. Exhibition Barcelona in Progress.



Plaça de les Glòries заузима нову централну позицију, што је у супротности са доживљавањем овог места као границе између консолидованог Eixample-a и индустријске периферије града. Осмишљено као парк на 16 ha, ово место ће имати улогу споне између 22@ дистрикта и Eixample-a i Ciutat Vella-e.



Сл. 6.

Западни део града. La Zona Franca, нови пројекат са снажним нагласком на становању. Изложба Барселона у прогресу.

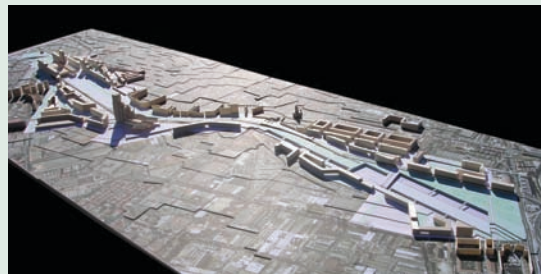
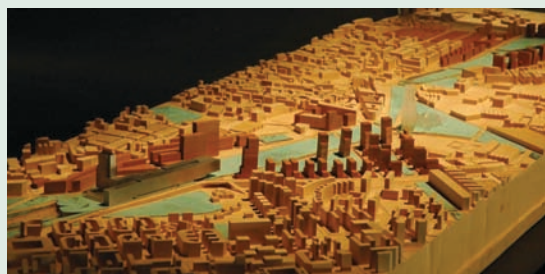
Fig. 6.

Western part of the city. La Zona Franca, new project with strong emphasis on housing. Exhibition Barcelona in Progress.

Б) Gran Via – Zona Franca (Сл. 6)

Југозападни обалски део града, који се протеже између старе луке и реке Llobregat, обухвата главну индустријску и логистичку зону Барселоне, а како је раније наведено, постаће један од главних резиденцијалних групација.

Поред луке, ово подручје је близу аеродрома, што ће му дати улогу међународног центра по завршетку његовог ширења и завршетку нове линије воза велике брзине, и пружиће му велику могућност да подстакне привреду метрополитенске регије. Најважнији урбанистички пројекти су у изради, укључујући и нову локацију трговинског сајма, Ciutat Judicial-a (комплекса правних институција), Plaça de Europa-e и трансформацију San Batlló локације, као и развој подручја Марине са преко 10 000 стамбених јединица.



Сл. 7.

Сагрера дистрикт и његова станица за возове великих брзина, нов централитет за Барселону. Barcelona Regional. 2000-2006.

Fig. 7.

The Sagrera district and its high speed train station, a new centrality for Barcelona. Barcelona Regional. 2000-2006

Ц) Сагрера (Сл. 7)

Пројекат Сагрера ствара нови урбани централитет за Барселону, што је подстакнуто иновативном станицом за брзе возове која је постављена на 4 различита нивоа, вршећи функцију интермодалног саобраћајног чвора. Не само да ће станица представљати значајну компоненту целокупног система јавног саобраћаја, већ ће деловати као катализатор нове урбане географије.

Зграде, станови, канцеларије и хотели ће конституисати највећи терцијарни кластер града. Овде ће такође бити смештен велики тржни центар (преко 120 000 m²) и канцеларије (600 000 m²).

Линијски парк у дужини од преко 3,5 km ће служити као кичма за 8 500 зграда које су изграђене на искоришћеним грађевинским подручјима, а повезиваће два дела града која су током историје била раздвојена.